

različitih imena, što se u knjizi dodjeljuju božanstvu, da razluči razne dokumente u Pentateuhu i da im označi točno porijeklo u vremenu. Prema tomu moralo bi njihovo dokazivanje zavisiti o „nižem“ ili tekstualnom kriticizmu. Ali „viša“ kritika ne mari za tekstualnu kritiku i njoj je dostatan židovski masoretski tekst, čiji najstariji rukopis datira istom iz desetoga vijeka. Ovaj masoretski tekst posljedica je neke revizije ili niza revizijâ, što se osnivaju na načelima nama još nepoznatim, dok rukopisi Sedamdesetorice dokazuju za opstojnost jednog židovskog teksta u Egiptu iz drugog vijeka prije Krista, koji je posve različit od Masoretskog teksta. Jednako to vrijedi i za dobu sv. Jeronima, koji je brižno prevodio iz židovskog teksta na koncu četvrtoga vijeka naše ere. Ovdje se pita ingleski bibličista Pope (cfr. *The Irish Theological Quarterly*, October 1913): zašto nijesu i prvi židovski pisari na svoju skovali tekst Zakona, kao što su to Masoreti učinili u poznije doba? Mi znamo samo to, da su oni izdali Psaltir i stoga ni viša kritika nema prava zabaciti Sedamdesetoricu i Vulgatu pred Masoretskim tekstom mnogo kasnije date.

A. L. Gančević, O. M.

Apologetička bilješka.

„**La Semaine d' Ethnologie Religieuse**“ u Louvain-u. Pretprošle su godine kat. učenjaci zasnovali jednu organizaciju, kojoj je cilj, da proučava narode sa vjerskog gledišta. U tu svrhu započeše tjedničke konference ili tzv. „Semaine“, koje se održavaju svake godine u jednom evropskom gradu. Dvije su godine izasebice, da se je ta „Semaine“ održavala u Louvain-u, u Belgiji. Ovogodišnju potanje opisujemo, jer je vrijedno znati, koliki se je napredak na tom novom polju vjerske etnologije u kratkom roku pokazao.

Konferencije su bile razdijeljene u jednu općenitu i jednu posebnu sekciju. Tako se je „Semaine“ nadala zadovoljiti dvostruko slušateljstvo: a) na jednu spada naučna javnost, crkovna i svjetovna, koja se zanima za taki vjerski problem, kakov se ukazuje izvan kršćanstva, a koja se je do pred malo vremena (t. j. prije osnutka „Semaine“) morala oslanjati jedino na vijesti često nevjerničke a katkada i protivničke; b) na drugo pak slušateljstvo spadaju misionari, koji su posebice zainteresovani za ovo pitanje, a koji su po svojem položaju u prvom redu

pozvani da sudjeluju pri ovom djelu dajući opaske i bilješke o ćudoređu, obredima i vjerskim običajima raznih naroda. Nije opažatelj, koji hoće, kaže franceska poslovice; stoga se zahtjeva nekakova priprava, a baš je toj pripravi namijenjena „Semaine“. Odatle njezina didaktična značajka, koja je također razlogom da se za ovu „Semaine“ najzgodnije izabere vrijeme školskih praznika.

„Semaine“ sadržaje dvovrsnu seriju predavanja: metodična i informativna predavanja. Pitanje je metode glavna točka u proučavanju vjerske etnologije. Uslijed krive metode većina se savremenih pisaca dala zavesti za krivim zaključcima potpuno istinitih premisâ. Tako n. pr. Bastian primjenjuje nauku eksaktnih znanosti i na proučavanje vjerskih pojava, a njegova teorija „Elementar Gedanke“ (intelektualni je temelj kod primitivnih naroda identičan), — inače sa nekog stanovišta dobra, stoji na krivom putu. Isto tako i historična metoda, koja je prekonizirana novom kat. školom etnologije. Ob ovomu je na dulje govorio P. Schmidt i pokazao, kako prisvojenje povjesne metode u dobrom smislu može doći do rezultata posve različitih od onih, koje pruža evolucionistička psihološka škola.

P. Pinard, S. J., oslanjajući se na riječi nekog savremenog spisatelja, — koji reče: „Pitanje je o naravi i postanku vjere jedna ustanova, koja je u analima čovječanstva zauzimala najviše prostora, a koje ostaje uvljek glavno pitanje, problem stari i vazda nov“, — dokazuje, da su se već crkveni oci i pisci prvih vremena bavili sa problemom o postancima paganim, koji ih je okruživao, o sličnostima, više manje izrazitim sa naukama židovskim ili kršćanskim. Njihove se teorije u velike razlikuju, i one su posve zanimive, često opravdane i tačne.

Treći govornik P. Bouvier, S. J., iznaša najnovije teorije vrhu takih pitanja. Dotiče se Durkheim-ova djela: *Les formes élémentaires de la pensée religieuse — Le système totémique en Australie*. P. Bouvier daje najprije pojam totemizma i oznaku vjere, a onda prelazi na raspravljanje totemičnih vjerovanja. Stavlja si upit: jesu li totemična vjerovanja religiozna, je li totem* božanstvo u činu („un

* „Totem“ je oznaka plemena ili porodice u Indijanaca u Sjevernoj Americi, i raznih naroda u Africi, Indiji, Australiji i Oceaniji. Obično je to kakva životinja ili bilina, rijetko kada drugi predmet bez života, koju na

dieu en acte“) ili barem u klici („en germe“), kako tvrdi Durkheim? Na ovo odgovara P. Bouvier: činjenice nam o tomu kazuju niječno; totemički odnošaj niti je vjerski niti bezvjerski!

Nakon ovoga uzima riječ Abbé A. Bros i u svojem predavanju ispitiva pojam i besmrtnost duše kod necivilizovanih naroda. Po nauci Durkheimovoj „necivilizovani narodi drže, da duša nije drugo nego totemični princip utjelovljen u svakom pojedincu“. Usporedimo li ovaj pojam Durkheimov sa primjenom t. zv. „Kulturhistorische Methode“ ili etnološko-historične metode, socijološka teorija Durkheimova ne odgovara više činjenicama kao ni Tylor-ov animizam ili Spencer-ov monizam.

Prof. Schrijnen iz Utrechta u svojem susljednom predavanju povraća se na Durkheimovo socijološko tumačenje, samo da podade nekoliko precizija i da ustanovi dio istine kod Durkheima. Da, vjera je doista socijalna činjenica, ali ne isključivo socijalna, a to i jest pri čemu se mi dijelimo sa Durkheimom, Hubertom i Maussom. Ovi upadaju u svoju pogriješku i s toga, što dobro ne razlučuju pojmove „svet“ (sacré) i „religiozan“, „svet“ i „vlast“ (autorité).

U dvije poučne konferencije dominikanac P. Lemonnyer iz Kaina uspoređuje vjeru sa društvom, vjeru sa moralom, i kaže, da nas pomno ispitivanje činjenica dovodi u proturječje sa teoretičarima apsolutnog evolucijonizma. Evo zaključaka, do kojih mi dolazimo sa pomnim opažanjem činjenica: 1. vjera kod necivilizovanih, u koliko riječ „vjera“ naznačuje skup subjektivnih dispozicija ili odnošaj napram božanskom svijetu, — pruža nam u raznim stupnjevima moralni karakter; 2. necivilizovani pod pojmom vrhovnog bića misle na moralnu osobu snabdjevenu moralnim svojstvima. Naprotiv božanska bića, što ih obožavaju nižim kultom, t. j. mitološki bogovi, nijesu za njih moralna bića; 3. kad je govor o primitivnim narodima kult: a) nije nikakav nemoralan čin; b) moralan je u koliko vjersko bogoštovlje; 4. mora biti u savezu — u stanovitim slučajevima — s elementarnim moralnim mislima i nazorima, koje je nama teško tačno

stupu kraj kuće (kolibe) postave, a i na sebi ju umjetnim načinom (tetovirano) urezanu nose. Ovi znakovi smatraju se kao praoci i zaštitnici plemena i štiju se kao svetinja. Ljudi istoga totema drže se za krvne srodnike, među kojima ne smije biti ženidbe. Sr. Herders Konv. Lex. VIII. pg. 720.

opredijeliti. Kod još necivilizovanih nalaze se sva ova počela moralnosti na još nižem stepenu.

Prof. De Munnynck, O. P., iz švicarskog Fribourg-a, započe niz predavanja o psihološkom proučavanju vjerâ. Učeni je dominikanac raspravljao o objektu religiozne psihologije o njezinoj metodi i važnosti. Govornik se je s osobitom pažnjom osvrnuo na nekoje tobože specijaliste u znanosti religijâ, koji nimalo ne paze na elementarnu razliku između asketizma i ekspijacije, a to bi bilo od potrebe.

Gornja su predavanja više spadala na teroriju, pa se s toga prešlo i na praksu. Govornici u ovom smislu bijahu P. de Grandmaison, P. Maréchal S. J., koji su nam prikazali dedukcije iz metafizičnih i psiholoških opažanja. Sa dugim raspravljanjem posljednih praktičnih predavanja bi zaključena „Semain“ religiozne etnologije.

Naš prikaz samo nekih predavanja po Correspondant-u (svez 253) upozoriće nas na važnost ove „Semain“ sa stanovišta katoličke znanosti kao i aktuelnosti pitanja. Unaprijed će se kršćanski pogled znati kamo obratiti za pitanja, koja mu budu nametale nove terorije na socijološkom, evolucionističnom, determinističnom etc. polju. Eto najveće koristi iz ove „Semaine“. Pri ovom moramo barem spomenuti i drugu stranu njezinu. Program je imao i proučavanje zvjezdane (astralne) i izlamske mitologije. Treba znati, da je astralna mitologija najveću ulogu igrala u starim vjerama. Sunčani, mjesečni, zvjezdani mit nalazi se kod Perzijanaca i kod Indijanaca, kod Kaldejaca i kod Egipćana, kod današnjih australskih plemena kao i kod starih Meksičana. U ovim su se raspravama istakli P. Schmidt, Kreichgauer i Capart. Što se pak tiče Islama, potrebno je i to proučavati, jer znamo da ima do 70 milijuna Muslimana u Africi i Indijama. Islam dakle dolazi odmah iza kršćanstva po broju i širenju. Odatle je shvatljiva potreba ovakih študija. Današnji su najglasovitiji islamisti među katolicima: Chelkho i Lammens.

Mi se nadamo, da će ova „Semaine“ još bolje napredovati i među evropskim učenjacima na korist kat. znanosti. Ove su godine prisustvovali razni profesori evropskih sveučilišta uz kitu prvih spisatelja i misionara. Dogodišnja će skupština, nadamo se, objaviti, da se je ispunila naša nada sa strane sve to većeg broja učenjaka. *A. L. Gančević, O. F. M.*